

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 0 8 2 7 7 1 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ELEKTROTEHNIKA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Petek, 29. avgust 2008

SPLOŠNA MATURA

A01

Jedro atoma helija je sestavljeno iz dveh protonov in dveh nevtronov.

a) Določite vrsto naboja v jedru atoma helija.

(1 točka)

b) Določite velikost naboja Q v jedru atoma helija.

(1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a) Naboj v jedru atoma je pozitiven ..... 1 točka

b) Velikost naboja v jedru atoma

$Q = 2e_0 = 2 \cdot 1,6 \cdot 10^{-19} = 3,2 \cdot 10^{-19} \text{ A s}$ ..... 1 točka

A02

Kapacitivnost kondenzatorja je $C = 100 \text{ nF}$.

Izrazite kapacitivnost v F.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

$C = 100 \cdot 10^{-9} \text{ F} = 10^{-7} \text{ F}$ ..... 2 točki

A03

Jekleno palico želimo površinsko preplastiti z galvanizacijskim postopkom. Za to potrebujemo 13,5 g niklja, ki ima elektrokemični ekvivalent $c = 0,304 \cdot 10^{-6} \text{ kg/C}$. Galvanizacija poteka pri stalnem toku $I = 24 \text{ A}$.

Določite potrebni čas t , v katerem bo palica ponikljana.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Čas nikljanja

$m = cit \Rightarrow t = \frac{m}{ci}$ ..... 1 točka

$t = \frac{m}{ci} = \frac{0,0135}{0,304 \cdot 10^{-6} \cdot 24} = 1850 \text{ s} = 31 \text{ min.}$ ..... 1 točka

A04

V zraku sta dva točkasta naboja $Q_1 = 0,3 \cdot 10^{-6}$ C in $Q_2 = 3,2 \cdot 10^{-6}$ C, med njima pa deluje sila $F = 3$ N.

Izračunajte razdaljo med njima.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Zapis enačbe za silo

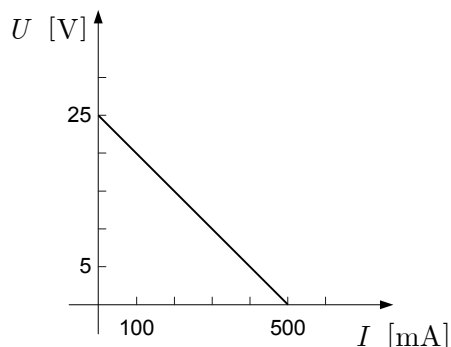
$$F = \frac{Q_1 Q_2}{4\pi\epsilon_0 d^2} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

Izračun razdalje

$$d = \sqrt{\frac{Q_1 Q_2}{F 4\pi\epsilon_0}} = \sqrt{\frac{0,3 \cdot 10^{-6} \cdot 3,2 \cdot 10^{-6}}{3 \cdot 4\pi \cdot 8,854 \cdot 10^{-12}}} = 5,4 \text{ cm} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

A05

Dana je UI-karakteristika realnega napetostnega vira.

Izračunajte notranjo upornost vira.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Enačba za izračun notranje upornosti vira

$$R_g = \frac{U_0}{I_k} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

Izračun notranje upornosti

$$R_g = \frac{25}{0,5} = 50 \Omega \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

A06

Žarnico z nazivnimi podatki 230 V/100 W priključimo na generator z napetostjo

$$U = 200 \text{ V} .$$

Kolikšna je moč P žarnice pri priključeni napetosti, če nelinearnost žarnice zanemarimo?

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Izračun moči žarnice

$$P_n = \frac{U_n^2}{R}$$

$$R = \frac{U_n^2}{P_n} = \frac{230^2}{100} = 529 \text{ } \Omega \text{ ..... 1 točka}$$

$$P = \frac{U^2}{R} = \frac{200^2}{529} = 75,6 \text{ W ..... 1 točka}$$

A07

V ravni zračni tuljavi želimo imeti gostoto magnetnega pretoka $B = 0,05 \text{ T}$. Tuljava je dolga $l_t = 10 \text{ cm}$ in ima $N = 1000$ ovojev.

Kolikšen tok mora teči skozi tuljavo?

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Zapis enačbe

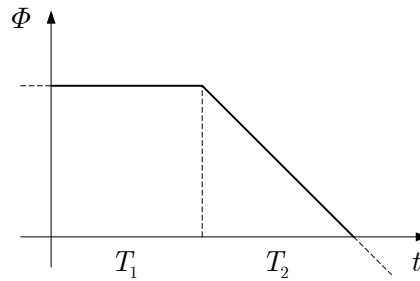
$$B = \frac{\mu IN}{l_t} \text{ ..... 1 točka}$$

Izračun toka

$$I = \frac{Bl_t}{\mu_0 N} = \frac{0,05 \cdot 10 \cdot 10^{-2}}{4\pi \cdot 10^{-7} \cdot 1000} = 4 \text{ A ..... 1 točka}$$

A08

Dan je časovni potek (diagram) spreminjanja magnetnega pretoka v tuljavi.

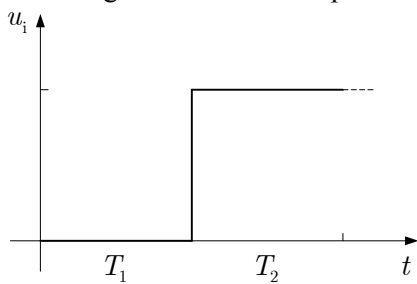

Narišite časovni potek (diagram) inducirane napetosti.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Časovni diagram inducirane napetosti

(po 1 točko za vsak interval)..... 2 točki

A09

Impedanca je $\underline{Z} = (100 + j100) \Omega$.

a) Izračunajte absolutno vrednost impedance.

(1 točka)

b) Narišite kazalec impedance v kompleksni ravnini.

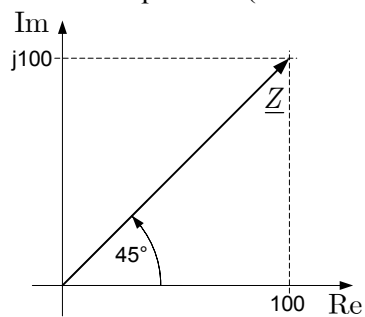
(1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a) Absolutna vrednost impedance

$$|Z| = \sqrt{100^2 + 100^2} = \sqrt{20000} = 141 \Omega \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

b) Kazalec impedance (fazni kot 45°)

..... 1 točka

A10

Zaporedna vezava upora, tuljave in kondenzatorja je priključena na sinusno napetost efektivne vrednosti $U = 10 \text{ V}$. Efektivna vrednost napetosti na kondenzatorju je 20 V , efektivna vrednost napetosti na uporu pa je 10 V .

Določite efektivno vrednost napetosti na tuljavi.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Določitev napetosti na tuljavi

$$U_L = U_C \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

$$U_L = 20 \text{ V} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

A11

V simetričnem trifaznem sistemu 400 V / 230 V so v vezavi zvezda vezana tri bremena z impedancami $\underline{Z}_1 = \underline{Z}_2 = \underline{Z}_3 = (10 + j10) \Omega$. Kazalec fazne napetosti $\underline{U}_1 = j230 \text{ V}$.

Izračunajte kazalec linijskega toka $\underline{I}_1$.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Zapis kazalca toka

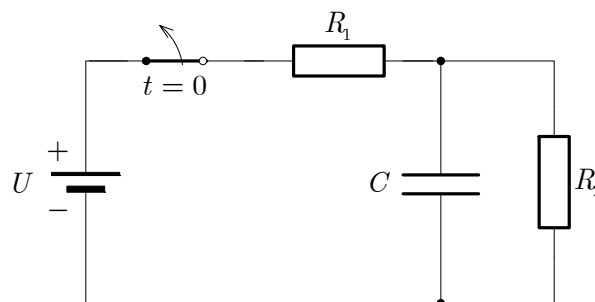
$$\underline{I}_1 = \frac{\underline{U}_1}{\underline{Z}_1} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

Izračun toka

$$\underline{I}_1 = \frac{j230}{10 + j10} = (11,5 + j11,5) \text{ A} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

A12

Za narisano vezje z $U = 10 \text{ V}$, $R_1 = 2,2 \text{ k}\Omega$, $R_2 = 2,2 \text{ k}\Omega$ in $C = 1 \mu\text{F}$:

Izračunajte napetost na kondenzatorju v trenutku izklopa stikala.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Napetost na kondenzatorju

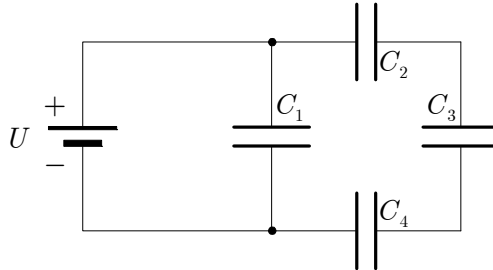
$$U_{C0} = U \frac{R_2}{R_1 + R_2} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

Izračun napetosti

$$U_{C0} = 10 \cdot \frac{2,2 \cdot 10^3}{2,2 \cdot 10^3 + 2,2 \cdot 10^3} = 5 \text{ V} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

B01

Kondenzatorji v vezju imajo kapacitivnosti: $C_1 = 4 \mu\text{F}$, $C_2 = 12 \mu\text{F}$, $C_3 = 20 \mu\text{F}$ in $C_4 = 30 \mu\text{F}$. **Priključna napetost je** $U = 100 \text{ V}$.

- a) Izračunajte nadomestno kapacitivnost C_{234} desne veje v vezju. (2 točki)
- b) Izračunajte nadomestno kapacitivnost C vezja. (2 točki)
- c) Izračunajte napetost U_2 na drugem kondenzatorju. (2 točki)
- d) Kakšno kapacitivnost bi moral imeti kondenzator C_4 , da bi bila na njem polovica napajalne napetosti? (2 točki)

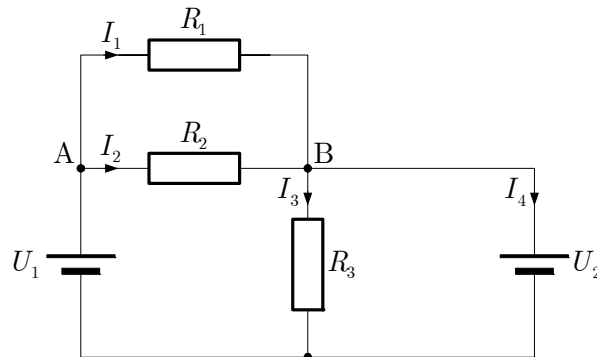
Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Izračun nadomestne kapacitivnosti C_{234}
- $$\frac{1}{C_{234}} = \frac{1}{C_2} + \frac{1}{C_3} + \frac{1}{C_4} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- $$\frac{1}{C_{234}} = \frac{1}{12} + \frac{1}{20} + \frac{1}{30} = \frac{5 + 3 + 2}{60} = \frac{10}{60} \mu\text{F}$$
- $$C_{234} = 6 \mu\text{F} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- b) Izračun skupne kapacitivnosti
- $$C = C_1 + C_{234} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- $$C_{234} = 4 + 6 = 10 \mu\text{F} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- c) Izračun napetosti U_2
- $$U_2 = U \frac{C_{234}}{C_2} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- $$U_2 = 100 \cdot \frac{6}{12} = 50 \text{ V} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- d) Izračun kapacitivnosti C_4
- $$C_4 = C_{23} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- $$C_4 = \frac{C_2 C_3}{C_2 + C_3} = 7,5 \mu\text{F} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

B02

Dano je vezje s podatki: $U_1 = 15 \text{ V}$, $U_2 = 6 \text{ V}$, $R_1 = 15 \Omega$, $R_2 = 30 \Omega$ in $I_3 = 0,1 \text{ A}$.

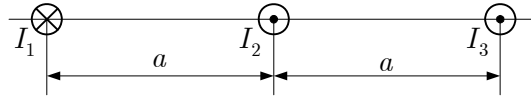
- a) Izračunajte R_3 . (2 točki)
- b) Izračunajte nadomestno upornost uporov R_1 in R_2 . (2 točki)
- c) Izračunajte napetost med sponkama A in B. (2 točki)
- d) Izračunajte tok I_4 . (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Izračun R_3
- $$R_3 = \frac{U_2}{I_3} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- $$R_3 = \frac{6}{0,1} = 60 \Omega \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- b) Izračun nadomestne upornosti uporov R_1 in R_2
- $$R_{12} = \frac{1}{\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2}} = \frac{R_1 R_2}{R_1 + R_2} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- $$R_{12} = \frac{15 \cdot 30}{15 + 30} = 10 \Omega \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- c) Izračun napetosti med sponkama A in B
- $$-U_1 + U_{AB} + U_2 = 0 \text{ ali } U_{AB} = U_1 - U_2 \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- $$U_{AB} = 15 - 6 = 9 \text{ V} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- d) Izračun toka I_4
- $$I_1 + I_2 - I_4 - I_3 = 0 \text{ ali } I_4 = I_1 + I_2 - I_3 \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$
- $$I_1 = \frac{U_{AB}}{R_1} = \frac{9}{15} = 0,6 \text{ A}$$
- $$I_2 = \frac{U_{AB}}{R_2} = \frac{9}{30} = 0,3 \text{ A}$$
- $$I_4 = 0,6 + 0,3 - 0,1 = 0,8 \text{ A} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

B03

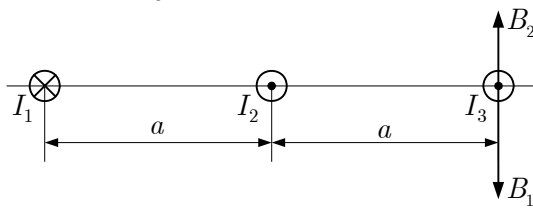
Slika prikazuje tri ravne vzporedne vodnike s toki $I_1 = 30 \text{ A}$, $I_2 = 10 \text{ A}$ in $I_3 = 20 \text{ A}$. Sistem vodnikov je v zraku. Razdalja $a = 10 \text{ cm}$, dolžina vodnikov pa je $l = 50 \text{ cm}$.

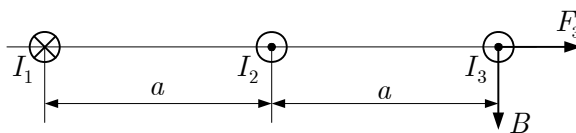
- a) V osi vodnika s tokom I_3 vrišite vektor gostote magnetnega pretoka $\vec{B}_1$, ki ga povzroča tok I_1 , in vektor $\vec{B}_2$, ki ga povzroča tok I_2 . (2 točki)
- b) Izračunajte absolutno vrednost vektorja gostote magnetnega pretoka $\vec{B}_1$. (2 točki)
- c) Izračunajte absolutno vrednost vektorja gostote magnetnega pretoka $\vec{B}_2$. (2 točki)
- d) Vrišite smer in izračunajte velikost magnetne sile F_3 na tretji vodnik. (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Smeri vektorjev $\vec{B}_1$ in $\vec{B}_2$

- b) Izračun absolutne vrednosti vektorja gostote magnetnega pretoka $\vec{B}_1$ ..... 2 točki
- $B_1 = \mu_0 \frac{I_1}{2\pi(2a)}$ ..... 1 točka
- $B_1 = 4\pi \cdot 10^{-7} \cdot \frac{30}{2\pi \cdot 2 \cdot 0,1} = 3 \cdot 10^{-5} \text{ T} = 30 \mu\text{T}$ ..... 1 točka
- c) Izračun absolutne vrednosti vektorja $\vec{B}_2$
- $B_2 = \mu_0 \frac{I_2}{2\pi a} = 4\pi \cdot 10^{-7} \cdot \frac{10}{2\pi \cdot 0,1} = 2 \cdot 10^{-5} \text{ T} = 20 \mu\text{T}$ ..... 2 točki
- d) Smer sile F_3

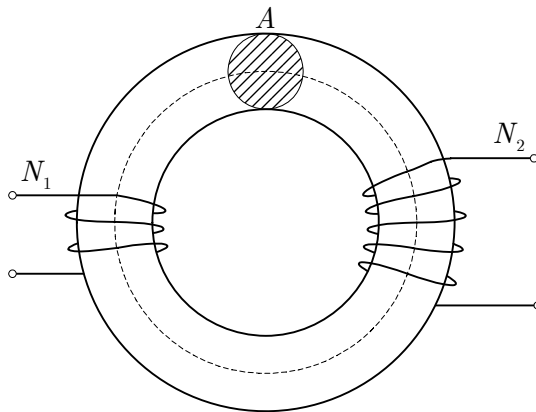
Izračun velikosti sile F_3

$$B = B_1 - B_2 = 10 \mu\text{T}$$

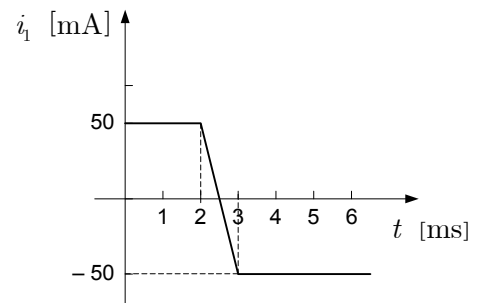
$F_3 = BI_3l = 10 \cdot 10^{-6} \cdot 20 \cdot 0,5 = 100 \mu\text{N} = 0,1 \text{ mN}$ ..... 1 točka

B04

Na feromagnetnem jedru iz relejnega železa, ki ima prerez $A = 1 \text{ cm}^2$ in srednjo dolžino $l = 10 \text{ cm}$, imamo dve navitji, prvo z ovoji $N_1 = 200$ in drugo z ovoji $N_2 = 1000$ (slika 1). V prvem navitju nastane sprememba toka, ki je razvidna iz časovnega diagrama na sliki 2. Magnetilna karakteristika relejnega železa je na hrbtni strani izpitne pole.

Slika 1

Slika 2

- Izračunajte magnetno poljsko jakost H_+ v prvem navitju v času, ko je tok pozitiven. (2 točki)
- Določite gostoto magnetnega pretoka v jedru B_+ v času, ko je tok pozitiven. (2 točki)
- Izračunajte spremembo magnetnega pretoka v jedru $\Delta\Phi$ pri spremembi toka. (2 točki)
- Izračunajte inducirano napetost v drugi tuljavi u_i in skicirajte njen časovni potek. (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

- Izračun magnetne poljske jakosti H_+ v času, ko je tok pozitiven

$$H_+ = \frac{i_{1+} N_1}{l} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

$$H_+ = \frac{50 \cdot 10^{-3} \cdot 200}{10 \cdot 10^{-2}} = 100 \text{ A/m} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

- Določitev gostote magnetnega pretoka v jedru B_+

$$\text{Odčitana } B_+ = 0,4 \text{ T} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

c) Izračun spremembe magnetnega pretoka ob spremembi toka

$$\Delta\Phi = \Phi_- - \Phi_+ \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

$$\Phi_- = B_- A = -0,4 \cdot 10^{-4} = -0,4 \cdot 10^{-4} \text{ Wb}$$

$$\Phi_+ = B_+ A = 0,4 \cdot 10^{-4} = 0,4 \cdot 10^{-4} \text{ Wb}$$

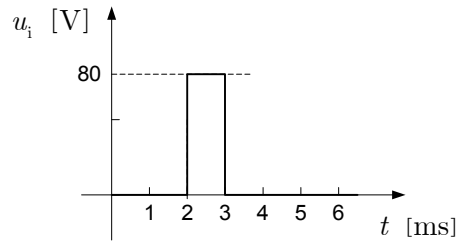
$$\Delta\Phi = -0,4 \cdot 10^{-4} - 0,4 \cdot 10^{-4} = -0,8 \cdot 10^{-4} \text{ Wb} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

d) Inducirana napetost v drugi tuljavi

$$u_i = -N_2 \frac{\Delta\Phi}{\Delta t}$$

$$u_i = -1000 \cdot \frac{-0,8 \cdot 10^{-4}}{1 \cdot 10^{-3}} = 80 \text{ V} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

Skica časovnega poteka

\dots\dots\dots 1 točka

B05

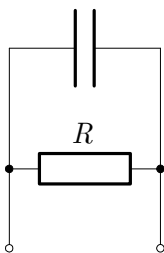
Tri bremena z impedancami $\underline{Z}_1 = 10 \Omega$, $\underline{Z}_2 = -j4 \Omega$ in $\underline{Z}_3 = (2 - j2) \Omega$ so vezana zaporedno in priključena na napetost $\underline{U}$. Kazalec napetosti na impedanci $\underline{Z}_1$ je $\underline{U}_1 = (10 + j20) \text{ V}$.

- a) Izračunajte nadomestno impedanco $\underline{Z}$. (2 točki)
- b) Izračunajte kazalec toka $\underline{I}$. (2 točki)
- c) Izračunajte kazalec priključene napetosti $\underline{U}$ in kazalec napetosti $\underline{U}_2$ na impedanci $\underline{Z}_2$. (2 točki)
- d) Vsa tri bremena vežemo vzporedno. Izračunajte admitanco $\underline{Y}_v$ tako nastale vezave in narišite nadomestno vezavo. (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Izračun nadomestne impedance $\underline{Z}$
 $\underline{Z} = \underline{Z}_1 + \underline{Z}_2 + \underline{Z}_3$ ..... 1 točka
 $\underline{Z} = 10 - j4 + 2 - j2 = (12 - j6) \Omega$ ..... 1 točka
- b) Izračun kazalca toka $\underline{I}$ skozi vezavo
 $\underline{I} = \underline{I}_1 = \frac{\underline{U}_1}{\underline{Z}_1}$ ..... 1 točka
 $\underline{I} = \frac{10 + j20}{10} = (1 + j2) \text{ A}$ ..... 1 točka
- c) Izračun kazalca priključene napetosti $\underline{U}$
 $\underline{U} = \underline{I}\underline{Z} = (1 + j2) \cdot (12 - j6) = (24 + j18) \text{ V}$ ..... 1 točka
 Izračun $\underline{U}_2$
 $\underline{U}_2 = \underline{I}\underline{Z}_2 = (1 + j2) \cdot (-j4) = (8 - j4) \text{ V}$ ..... 1 točka
- d) Izračun admitance $\underline{Y}_v$
 $\underline{Y}_v = \underline{Y}_1 + \underline{Y}_2 + \underline{Y}_3 = \frac{1}{\underline{Z}_1} + \frac{1}{\underline{Z}_2} + \frac{1}{\underline{Z}_3}$
 $\underline{Y}_v = \frac{1}{10} + \frac{1}{-4j} + \frac{1}{(2 - j2)} = (0,35 + j0,5) \text{ S}$ ..... 1 točka

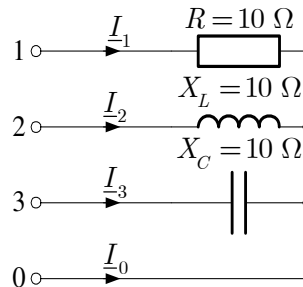
Nadomestno vezje

..... 1 točka

B06

Narisano breme je priključeno na simetrični trifazni sistem napetosti 400/230 V. Prva fazna napetost je $\underline{U}_1 = 230 \text{ V}$.

a) Narišite kazalčni diagram faznih napetosti.

(2 točki)

b) Izračunajte kazalec toka $\underline{I}_1$.

(2 točki)

c) Izračunajte kompleksni tok $\underline{I}_2$.

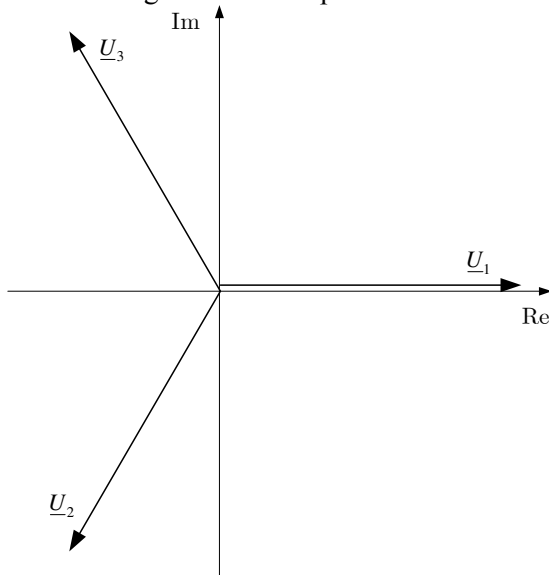
(2 točki)

d) Narišite kazalčni diagram tokov.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a) Kazalčni diagram faznih napetosti

(1 točka za pravilno narisane vsaj en kazalec fazne napetosti,
1 točka za pravilno narisane kazalčni diagram vseh napetosti) ..... 2 točki

b) Izračun toka $\underline{I}_1$

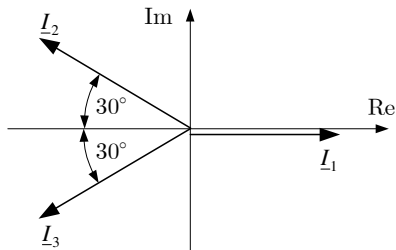
$$\underline{I}_1 = \frac{U_1}{R} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

$$\underline{I}_1 = \frac{230}{10} = 23 \text{ A} \dots\dots\dots 1 \text{ točka}$$

c) Izračun kazalca toka $\underline{I}_2$

$$\underline{I}_2 = \frac{U_2}{Z_2} = \frac{230e^{-j120^\circ}}{10e^{j90^\circ}} = 23e^{-j210^\circ} \text{ A} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

d) Kazalčni diagram tokov

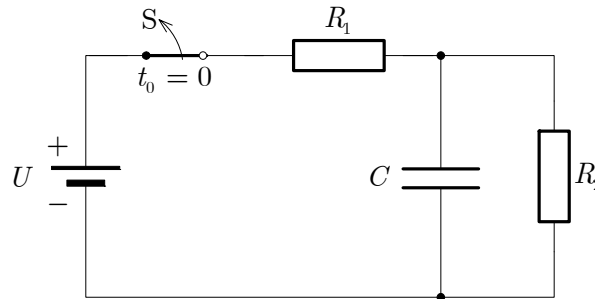

(1 točka za pravilno narisane kazalce $\underline{I}_1$,

1 točka za pravilno narisane kazalčni diagram vseh tokov)..... 2 točki

B07

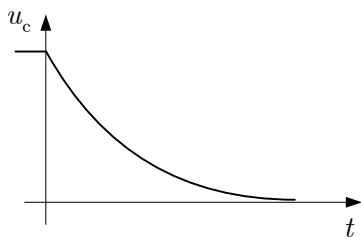
Dani so podatki enosmernega vezja: $U = 120 \text{ V}$, $R_1 = 1 \text{ k}\Omega$, $R_2 = 3 \text{ k}\Omega$ in $C = 2 \text{ }\mu\text{F}$. V času $t = 0$ stikalo S razklenemo.

- Določite napetost na kondenzatorju U_{C0} pred razklenitvijo stikala. (2 točki)
- Izračunajte časovno konstanto τ prehodnega pojava. (2 točki)
- Določite napetost U_C kondenzatorja po prehodnem pojavu. (2 točki)
- Zapišite enačbo za trenutno vrednost napetosti na kondenzatorju u_c in skicirajte časovni potek napetosti u_c med prehodnim pojavom. (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- Izračun napetosti U_{C0}
 $U_{C0} = U_{R_2}$ ..... 1 točka
 $U_{C0} = \frac{R_2}{R_1 + R_2} U = \frac{3}{1 + 3} \cdot 120 = 90 \text{ V}$ ..... 1 točka
- Izračun časovne konstante τ
 $\tau = R_2 C$ ..... 1 točka
 $\tau = 3 \cdot 10^3 \cdot 2 \cdot 10^{-6} = 6 \text{ ms}$ ..... 1 točka
- Zapis napetosti U_C po končanem prehodnem pojavu
 $U_C = 0$ ..... 2 točki
- Zapis enačbe za trenutno vrednost napetosti na kondenzatorju u_c
 $u_c = U_{C0} e^{-t/\tau} = 90 e^{-166,6t} \text{ V}$ ..... 1 točka
 Skiciran potek napetosti u_c med prehodnim pojavom

..... 1 točka